

TÜRKİYE'DE TURİZM KOOPERATİFÇİLİĞİ

Dr. Mustafa Yaşar ŞİMŞEK(*)

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında iktisatçıların, sosyologların ve politikacıların dikkatini en çok çeken sosyal olaylardan birisi de turizmdir.

Günümüzde de turizm olgusu gelişimini sürdürmekte ve toplumların birbirlerini tanımalarında önemli rol oynamaktadır.

Her yıl sürekli yaşadıkları yerleri bir süre için terk eden tatil, dinlenme, merak, dini sebeplerle başka bölgelere, ülkelere giden milyonlarca insan, yüzyüzünde çok geniş ekonomik ve sosyal etkileri olan turizm olayını meydana getirmektedirler.

Bu etkinin önemini turizm istatistiklerine baktığımızda daha iyi bir şekilde görmekteyiz.

Türkiye'de dış ödemeler bilançosundaki açığın azaltılmasında turizm sektöründen yararlanmak amacıyla, özellikle son yıllarda bazı önemli gelişmeler kaydetmiştir.

Türkiye, turizmin gelişmesi için gerekli doğal, arkeolojik ve tarihsel zenginliklere fazlasıyla sahip bulunmasına karşın, bugüne değin turizmden ekonomisine yeterli düzeyde katkı yapamamıştır.

Son yıllarda Türkiye'ye gelen

turist sayısında büyük gelişmeler olmuş ve 1991 yılında gelen turist sayısı 5 milyona ulaşmıştır. Gelen turistlere Türkiye, 200'lere ulaşan turistik yatak ile çoğu yeterli kaliteye sahip olmayan belediye tarifeli yataklar ile hizmet sunmaktadır. bu kısıtlı kaliteli yatak adedi dolayısıyla Türkiye'nin önümüzdeki yıllarda daha yüksek rakamlara varması beklenen turist sayısına hizmet vermesi oldukça zor olacaktır. Bu nedenle, ülkemizin kaliteli yatak adedini artırıcı önlemleri acilen alması gerekmektedir. Bu kapsamda dikkate alınması gerekli olan yollardan birisi de turizm kooperatifçiliğine önem verilmesidir. turizm kooperatifçiliğine önem verilmesi ile Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu ve duyacağı kaliteli yataklar hizmete sokulabilir.

A) TURİZM KOOPERATİFÇİLİĞİNİN TANIMI

Turizm kooperatiflerinin çeşitli şekillerde tanımlarını yapmak mümkündür. Ulusal gelirden aldıkları payları, ülke ortalamalarının altında olan kişilerin bir araya gelerek karşılıklı yardım ve dayanışmayla turizm edüstrisine katılmaları amacıyla oluşturdukları birliklere kooperatif adı verilmektedir.

Bir başka tanıma göre de, ulusal ve uluslararası düzeyde o toplumun az gelirli kesiminin kaliteli turizm hareketlerinden yararlanmasını sağlayan sosyal ve ekonomik etkinliği arttıran kuruluşlara turizm kooperatifleri adı verilmektedir.

Turizm kooperatifleri, toplumda satın alma gücü zayıf olan kişilerin turizm olayına katılmalarını hedefleyen, sosyal turizmini gelişmesini imkan sağlayan kuruluşlardır.

B) TURİZM KOOPERATİFLERİNİN AMAÇLARI

Turizm geliştirme kooperatiflerinin amacı; doğal, tarihi, arkeolojik ve sosyokültürel turizm değerleri ile diğer turizm potansiyelinin gelişmesine yardımcı olmak ve ortaklarının turizm ile ilgili ihtiyaçlarını karşılamaktır.

Bu amaçla turizm kooperatifleri, aşağıdaki işlemleri yerine getirmek için çalışırlar:

- Turistik tesisler yapmak için gerekli arsa ve arazileri almak ve kiralamak, turistik tesislere yardımcı olmak için yardımcı iş kolları kurmak,

- Konusu ile ilgili taşınır ve taşınmaz mal alır, yaptırır, restore eder, satar, kiralar, kiraya verir, ipotek eder, ferağ ve teferruğda bu-

(*) Dr. Mustafa Yaşar Şimşek, Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Turizm Eğitimi Bölümü'nde öğretim görevlisidir.

lunur, borç alır ve benzeri tasarruflarda bulunur,

● Turistik ürünlerin imali, değerlendirilmesi ve pazarlaması için çalışır,

● Kara, deniz, hava ulaşım araçları ile turistik amaçlı seyahatler düzenler, deniz ulaşım araçları ile tekne ve yatların yapımı ve işletmeciliğinde bulunur,

● Turizm geliştirme kooperatifleri üst kuruluşlarına katılır,

● Çevre kirlenmesine karşı önlem alınması yönünde çalışmalar yapar,

● Gerektiğinde yardım fonları oluşturur, konusu ile ilgili yayın, araştırma ve benzeri faaliyetlerde bulunur.

Öteki işletmelerden farklı olarak, kooperatif ortaklığının arkasındaki itici gü, kârı en üst düzeye yükseltmek değil, üyelerine en çok hizmeti sağlamaktır (Helm 1976: 20).

Kooperatif hizmetinden yararlanmak isteyen üyenin, kooperatifinin devamına katkıda bulunacak davranışları taşıması gerekmektedir. Amaç, kooperatifin kurulması değil, kooperatifin yaşatılması olduğu için, kooperatifin üyeleri sayesinde karşılaşılan zorlukların giderilmesi olmalıdır.

Kooperatifte asıl amaç insan olduğundan; kooperatiflerin üyelerinin ekonomik, sosyal ve toplumsal alanda kalkınmasını sağlamak olduğundan, kooperatifler önemli işlevlere sahiptir.

C) TÜRKİYE'DE TURİZM KOOPERATİFCİLİĞİ

Çalışma konusu bu kadar geniş olan turizm geliştirme kooperatifleri, Türkiye'de 1989 yılından bu yana turizm alanında hizmet vermektedirler. Bu kooperatifler Nevşehir, Mersin ve Muğla yörelerinde yoğunlaşmış olup, Türkiye'deki toplam sayıları 171'dir. Turizm kooperatifleri Nevşehir ve Mersin yörelerinde birlik oluşturmuşlardır.

Muğla ilinde ve özellikle de Fethiye ve çevresinde 1982 yılında kurulan birçok turizm geliştirme kooperatifleri çalışmalarını halen sürdürmektedirler.

Bu arada şu konuyu da vurgulamak gerekir ki, günümüzde Fethiye ve Ölüdeniz'deki turizm geliştirme kooperatiflerinin, bu yörenin gelişmesinde önemli bir yeri bulunmaktadır.

Fethiye'deki turizm kooperatiflerini, bu yörede faaliyet gösteren turistik tesis sahipleri ile yurt dışında işçi olarak çalışan kişiler kurmuşlardır. Bu kooperatifin özsermayesinin % 63'ü yurt dışındaki işçilerin katılımıyla oluşmuştur. Kooperatifin ortak sayısı, 64'tür. Bu ortak toplamının da 32'si Türkiye'de, kalan 32'si de yurt dışındaki işçilerden meydana gelmektedir.

Fethiye Turizm Geliştirme Kooperatifini kısaltılmış adı olan FETUR ile tanınır, bilinir. Fethiye'deki turistik işletmelerin %90'ı FETUR üyesidir, ya da pazarlamasını FETUR'a yaptırmaktadır. Kooperatifin merkezi Fethiye'de bulunmaktadır, ancak kooperatifin Ankara'da, İstanbul'da, İzmir ve Berlin'de de şubeleri bulunmaktadır.

FETUR, turizm alanında çalışan çok amaçlı bir kooperatiftir. Asıl amacı yöre halkının turistik tesis ve hizmetlerin örgütleyerek, tesisleri en iyi bir şekilde pazarlamak, aynı zamanda turizm hizmetinin maliyetini düşürerek, turiste daha ucuz hizmet sunmak v sonuçta turizmle uğraşanların kazançlarını arttırmaktır.

FETUR üyeleri kooperatif faaliyetinin sınırlarını genişletmek amacıyla, yan kuruluşlar kurmuşlardır. Bunlar arasında FETAŞ (Fethiye Turizm Sanayi A.Ş.) ile FETA (Fethiye Taşımacılık Ltd.Şti) bulunmaktadır. FETUR, Fethiye'de planlı, sağlıklı bir turizm hareketinin gelişmesine yardımcı olmayı ve öncülük etmeyi

amaçlamaktadır.

Gerçekleştirdiği amaçlarından birisi de Ölü Deniz Turizm Geliştirme Kooperatifinin devreye girmesiyle yörede, hem sosyal hem ekonomik hem de eğitsel bir faaliyetlerinin örneklerini vermektedir.

Kooperatifin Fethiyeli ortakları turizm alanında çalışmaktadırlar. Bunlar, turistik tesislerin ya sahibi ya da işletmecisidirler.

FETUR, ayrıca bir de A grubu bir seyahat acentesi kurmuştur. Bu acente, THY, biletleri satmakta, rent hizmetleri sunmakta ve mavi tur organizasyonları düzenlemektedir.

SONUÇ

Avrupa Topluluğu turizm kooperatifleri ile entegrasyon sağlandığı takdirde, ülke turizmi dinamik bir yapı gösterebilir. Bu sayere üst örgütlenmelerini tamamlayacak olan turizm geliştirme kooperatifleri, dinamik bir yapıya sahip olacaklardır.

Günümüzde peşin vergi yasaasının çıkmasıyla, Mersin ve Nevşehirde faaliyet gösteren iki birlik çalışmalarını durdurmuşlardır. Kooperatiflerin çalışmaları çadır, kamp, çevre temizliği vb. işlemleri kapsamaktadır. Bir başka anlatımla, turizm geliştirme kooperatiflerinin daha geniş bir alana yayılması bir noktada engellenmiş bulunmaktadır. Üst birliklerden yoksun olan turizm kooperatiflerinin faaliyeti çok dar bir çerçevede gerçekleşmektedir.

Turizm geliştirme kooperatiflerinin amaçlarını gerçekleştirmeleri ve turizm sektöründe olumlu yönde katkıların olması için üst birliklerini kurmaları, yöredeki belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının yöneticileriyle birlikte karar alarak çalışmalarını sürdürmeleri gerekmektedir.